

148458 - Borcun Ödenmesi Esnasında Borç Veren Kimseye Bir Hediye ya da Bir Karşılık Vermenin Hükümü

Soru

Bir kişiden bir miktar para borç aldım. Bir müddet sonra bana borç veren kişi, bana daha sonra bana ödemek üzere ona bir şey satın almamı ister. Benden alacağı miktar kendisinden alacağımdan daha düşük olmasına rağmen borcunu bu şekilde silersem caiz olur mu?

Detaylı cevap

Şüphesiz borç vermek; ihsanda bulunarak ve gönüllü olarak yapılan akitlerden biridir. Borç veren kimseye verilecek bir hediye şartını getirmek ya da ona verilecek bir menfaat üzere anlaşma yapmak caiz değildir. Alimler menfaat getiren her bir borç vermenin faiz oluşunda icma etmişlerdir. Senin sormuş olduğun şey de iki hususu içerir:

Birincisi: Senin ona bir şey satın alma fiilin, eğer ki seni bu fiilin, bir şeyle sorumlu kılmıyorsa ya da ona bir şey satın alman senin ona borçlanmadan öncesindeki normal bir şekilde olursa böyle bir durumda bir sakınca olmaz. Ancak, bu senin ona satın alma eylemi, eğer ki bir külfet gerektiriyorsa, genelde onu yapmak bir ücret gerektiriyorsa, senin bunu ona satın alman, ondan borç almandan öncesindeki aranıza eskiden de olduğu şekliyle gerçekleşmemişse, bunu ona ücretsiz bir şekilde yapman caiz olmaz. Çünkü bu, borcun üzerine terettüp eden bir menfaat olacaktır ki bu da az önce geçtiği gibi faizdir.

Zâdu'l-Müstaknî'de (Hanbelî fıkıh kitabıdır) şöyle geçer: “Eğer borç aldığı kişiye herhangi bir ödeme yapmadan önce bağışta bulunursa, bu onun daha önceden yaptığı bir (adet) şekilde de değilse caiz olmaz. Ancak ona karşılık vermeyi (yani aynısını/benzerini geri vermeyi) ya da borcuna mahsuben diye (borç veren kişinin) niyet etmesi durumunda caiz olur.”

İkincisi: Onun sana verdiği borçtan daha fazla bir meblağda senin ona bağışta bulunmayı istiyorsan, eğer borçta da şart koşulmadıysa, böyle bir bağışta bulunmakta bir sakınca

yoktur. Buhari'nin 2393'te Ebu Hureyre'den rivayet etmiş olduğu hadis de buna delalet eder. "Ebu Hureyre radiyallahu anh şöyle demiştir: "Bir kimsenin, Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den, belirli bir yaşta bir deve alacağı vardı. Onu almak üzere geldi. Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem), **"Bunu ona verin"** buyurdu. Sahabîler aynı yaşta bir deve bulmaya çalıştılar. Ancak buldukları develerin tamamı, borç olan deveden daha büyük yaşta idi. Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem), **"Bunu (daha büyük yaştaki deveyi) o kimseye verin. Sizin en faziletli olanınız (borcunu) en güzel şekilde ödeyeninizdir"** buyurdu.

İbn Kudame rahimehullah şöyle der: "Eğer mutlak olarak şart koşmaksızın bir borç verirse o da (yani borçlu da) her ikisinin de (alacaklı-borçlunun) razı olmasıyla beraber bu borcu miktar, nitelik ve bunun dışında daha üstün bir şekilde öderse caiz olur. İbn Ömer, Said bin Müseyyeb, Hasan, Nehaî, Şa'bî, Zührî, Mekhul, Katâde, Malik, Şafiî, İshak vs gibi kimseler bu hususta ruhsat vermişlerdir. Çünkü Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem genç yaştaki bir deveyi borç almış ondan daha üstün olanını vermişti ve şöyle demişti: **"Sizin en faziletli olanınız (borcunu) en güzel şekilde ödeyeninizdir."** (Müttefekun aleyh) Buhari'de şöyle geçer: **"Sizin en hayırlı olanınız (borcunu) en güzel şekilde ödeyeninizdir."** Çünkü bu fazlalığı borca bir bedel olsun, borca bir vesile olsun, borcunu ödemesine karşılık olsun diye yapmamıştır. Şayet borç (ile alakalı) olmadığındaki durumda nasıl ki (caizse) bu da caiz olur.

Eğer bir adam borcunu güzel bir şekilde ödemesiyle biliniyorsa ona borç vermek kerih görülmemiştir. Kâdı "Bu konuda başka bir görüş/yön vardır; şüphesiz ki bu mekruhtur. Çünkü bu kişi güzel bir şekilde (borcunu) ifa ettiğinde beklenti (hırs) içinde olabilir." Bu, doğru değildir. Zira Nebi (sallallahu aleyhi ve sellem) güzel bir şekilde ödemekle bilinirdi. Bir kimse "Ona borç vermek mekruhtur" demeye cüret edebilir mi? Zira o, (borcunu) en güzel şekilde ödemesiyle, insanların en hayırlısı, en faziletlisi olarak bilinen idi. O, ihtiyacı giderilmeye (borç verilmeye), isteği yerine getirilmeye, sıkıntısından kurtarılmaya insanların en layık olanıydı. Dolayısıyla bunun mekruh görülmesi caiz değildir. Ancak şart koşulmuş fazlalık men edilir (haram olur)." (el-Muğnî, 4/212)

En doğrusunu Allah bilir.